

N:o 196.

Af herr **P. O. Lundell**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare.

I nådig proposition n:o 50 till innevarande Riksdag har Kungl. Maj:t i hufvudsaklig anslutning till 1899—1902 års läroverkskommitté föreslagit vissa genomgripande förändringar i de allmänna läroverkens organisation, ombildning eller indragning af en del lägre läroverk samt ny lönestat för lärarepersonalen vid dessa läroverk. Vissa af de framställda förslagen innebära efter vår mening väsentliga framsteg och torde sålunda böra i *hufvudsak* af Riksdagen godkännas. De från Kungl. Maj:ts framställning afvikande yrkanden, som vi i fråga om dessa förslag nedan göra, röra mindre den nya organisationens hufvudgrunder än sättet för dess utförande.

Som hufvudsak i det nya organisationsförslaget betrakta vi det allmänna läroverkets uppdelning i realskola och gymnasium med hvar för sig olika ändamål. I nödvändigt sammanhang med denna uppdelning står å ena sidan latinets uppskjutande till gymnasialstadiet, å andra sidan tillerkännandet af en viss lagstadgad kompetens med tillträde till vissa tjänstebefattningar och vissa specialskolor åt dem, som på ett tillfredsställande sätt inhämtat den allmänna bildning, som realskolan afser att gifva.

Men denna kompetens bör icke bindas vid examen. Äfven examen i den form Kungl. Maj:t föreslagit (utan censorer) skall säkert skadligt inverka på den föregående undervisningen och på lärjungarnas hälsa. Preussens exempel, där man under tio år haft en sådan examen, som nu föreslås, men sett sig nödsakad att afskaffa densamma, borde verka afskräckande nog. Man invänder, att enligt Kungl. Maj:ts förslag examen

skulle träffa blott de från realskolan afgående, medan den preussiska examen måste afläggas äfven af dem, som skulle fortsätta i gymnasium. Om emellertid en sådan examen öfver hufvud verkar skadligt, så böra ej heller de afgående få lida däraf. Vi erinra för öfrigt om de starkt afstyrkande utlåtanden, som afgifvits enhälligt af medicinska fakulteten vid Upsala universitet, och inom Medicinalstyrelsen af dess chef, generaldirektören Linroth, och den ledamot, som framför andra måste anses i en sådan fråga sakkunnig, psykiatern medicinalrådet Schuldheis. Man bör kunna hafva så mycket förtroende för lärarne, att man kan åt dem öfverlämna att bedöma och vitsorda, huru lärjungarna tillgodogjort sig undervisningen. Och anser man kontroll öfver läroverken nödig, bör denna åstadkommas ej på lärjungarnas bekostnad genom examen, utan genom sakkunnig och effektiv inspektion. Oss veterligen har ingen olägenhet hittills konstaterats af att 5:e eller 6:e klassens kurs *utan särskild examen* medfört kompetens till inträde å vissa banor eller i vissa specialskolor (till tekniska elementarskolorna, landbruksinstitutet, skogsinstitutets lägre kurs, Schartaus handelsinstitut o. s. v.).

Då för många af de banor, för hvilka realskolan skulle förbereda, *ett* främmande språk är alldeles tillräckligt, medan för andra kunskaper i alla tre, tyska, engelska och franska, äro lika nödvändiga (t. ex. i post-, telegraf- och tullverken), torde som allmän fordran för giltigt afgångsbetyg blott kunskap i *ett* främmande språk böra uppställas.

I de ekonomiska frågorna skiljer sig vår ståndpunkt mera principiellt från den, som Kungl. Maj:t i sin nådiga framställning intagit. Vi tro, att såväl ekonomiska som social-politiska skäl mana till större sparsamhet i fråga om utgifter för de allmänna läroverken. Riksdagen lär inom kort finna, att såväl den allmänna folkundervisningen som de högre flickskolorna och ej minst yrkesskolorna, för att motsvara en ny tids behof, måste ställa så stora anspråk på statskassan, att det blir omöjligt att på de högre allmänna läroverken för gossar offra sådana, ständigt växande belopp som hittills. Vi behöfva blott ställa bredvid hvarandra nu gällande statsreglerings summor: 347,000 kronor till flickskolorna, 3,3, millioner, d. v. s. *10 gånger* så mycket till de högre goss-skolorna, för att finna, att det icke kan fortgå i sådana proportioner. Inom ett tiotal år skola utgiftsposterna till folkskolorna, till högre flickskolor och till yrkesskolor hvar för sig växa med millioner. Och de nya krafven skola göra sig inför Riksdagen gällande på ett sådant sätt, att de omöjligen kunna afvisas. Det torde icke heller vara förenligt med statens sanna väl att genom kostnadsfri undervisning på studiebanan locka in ett vida större antal lärjungar, än landet behöfver, och

på samma gång hos dem uppamma anspråk, som landet omöjligen kan tillfredsställa. Det synes oss under sådana förhållanden vara föga lämpligt att efter Kungl. Maj:ts förslag på en gång öka utgifterna till de allmänna läroverken med ytterligare en million.

Enligt vederbörande konton i rikshufvudboken utgjorde statsverkets utgifter till allmänna läroverk och pedagogier

år 1881: 2,788,172 kronor

» 1891: 3,272,972 »

» 1901: 3,653,680 »

Däraf framgår, att tillväxten under dessa 20 år utgjort i medeltal ej fullt 50,000 kronor om året eller för tjugu år 865,508 kronor. Nu föreslår emellertid Kungl. Maj:t att *på en gång* öka utgifterna med 864,438 kronor. Visserligen skulle af detta belopp omkring 400,000 kronor gäldas genom terminsafgifter; men dels är denna summa oviss och beroende på hvilka grundsatser som inom de ifrågasatta nämnderna göra sig gällande; dels representera dessa 400,000 kronor en utgift, vare sig de gå direkt ur föräldrarnas kassor eller insamlas å debetsedlar.

I likhet med tre reservanter inom läroverkskommittén, rektor Andersson, adjunkten Dahlgren och lektor Höjer och på af dem anförda skäl anse vi att gymnasiet, om realskolan skall bli 7-årig, bör göras treårigt och byggas på realskolans 6:te klass, att sålunda någon särskild avslutningsklass hvarken är nödig eller nyttig. Den särskilda avslutningsklassen skiljer sig enligt kommitténs förslag i fråga om undervisning så litet från 1:a ringen i det fyraåriga gymnasiet, att lärjunge från afgangsklassen vid sökt inträde i gymnasiets 2:a ring skulle vara befriad från profning i modersmålet, tyska, engelska, geografi och naturhistoria. Återstå sålunda kristendom, historia och matematik samt litet fysik och kemi. Men att för någon olikhet i kurserna i dessa ämnen inrätta en särskild parallellafdelning, synes vara föga praktiskt, och gagnet däraf kan på intet sätt motsvara den ökade utgift af omkring 164,000 kronor årligen, som skulle vållas af en särskild avslutningsklass vid 36 högre läroverk. En tre-årig kurs i latin torde vara alldeles tillräcklig för vår tid. För att lätta språkstudiernas börda å gymnasiet kan man uppställa den fordran, att lärjunge, som vill öfvergå till gymnasiet, skall läsa franska i klass V och VI. (Han borde då, om han så önskar, kunna befrias från engelska.) Den som icke läst franska i realskolan, kan efter Kungl. Maj:ts förslag »välja bort» franska å gymnasiet. Man kunde också låta lärjungarna på latinlinjen slippa tyskan i gymnasiet.

Visserligen förklarar herr departementschefen, att om förslaget

med särskild afslutningsklass och fyraårigt gymnasium visar sig olämpligt — t. ex. på det sätt att afslutningsklassen blott får ett mycket litet antal lärjungar — man sedan kan öfvergå till 3-årigt gymnasium. Det torde emellertid icke vara så lätt att, sedan man för afgangsklassen anställt ett trettiotal lärare och för densamma anskaffat lärorum, komma ifrån dessa utgifter.

Kungl. Maj:t föreslår vidare att utrusta 19 stycken 5-klassiga läroverk med ytterligare en 6:e klass och 2 st. 3-klassiga med ytterligare 3 klasser. Af en enkel beräkning framgår, att för denna utvidgning behöfves ett 30-tal lärare, hvilkas aflöning kräfver årligen omkring 112,000 kronor. Vi se ingen tvingande anledning för staten att ålägga sig denna utgift. Likaväl som de lärjungar, hvilka skulle öfvergå till gymnasiet, måste (äfven efter Kungl. Maj:ts förslag) byta om läroverk, så kunna äfven de lärjungar, hvilka ämna nöja sig med lägre kompetens, tillbringa ett år vid närmaste högre läroverk, såvida ej staden finner med sin fördel förenligt att på egen bekostnad inrätta en 6:e klass.

Det torde för öfrigt få anses sannolikt, att hädanefter som hittills en stor mängd lärjungar kommer att sluta sin skolgång med klass V, d. v. s. vid konfirmationsåldern, så t. ex. en stor del af dem som från skolan öfvergå till enskild tjänst, i handel och näringar af olika slag och för hvilka kompetensbetyget ej spelar någon större roll. Man torde äfven kunna hysa något tvifvel om, huruvida en sex-årig skolgång (resp. nio-årig, om man inräknar de tre skolår, som ligga före inträdet i allmänna läroverket) är nödvändig för alla de banor, som kommittén eller Kungl. Maj:t tänker sig. I de från olika myndigheter inkomna yttranden, som tyvärr blott mycket ofullständigt kommit till Riksdagens kännedom, finnas antydningar i sådan riktning. Att åter fordra 6 klassers kurs i sådana fall, då 5 klasser eller vanlig folkskolebildning skulle utgöra tillräcklig förberedelse, synes oss vara ett ekonomiskt slöseri, som vårt land icke har råd till. Utom att ett års skolgång ådrager både staten och den enskilde kostnader, leder den längre förberedelsen helt naturligt sedan till anspråk på högre löner. I själfva verket torde goda skäl kunna anföras för att göra realskolan icke 6-årig, utan 5-årig (med 4-årigt gymnasium).

Ett riskabelt experiment är de nya samskolorna. Mot deras organisation, som tar föga hänsyn till de kvinnliga lärjungarna, ha från intresserad och sakkunnigt håll gjorts tungt vägande invändningar. Så litet är ännu allmänna opinionen beredd för samskolor, att de icke torde böra utan vidare påtvingas 18 städer, helst när dessa själfva undanbedt sig dem. Då normalstaten för en samskola enligt kommitténs

beräkning går till 21,200 kronor, hvaraf staten skulle betala två tredjedelar, skulle 18 samskolor vålla staten en årlig utgift af 253,200 kronor, hvartill kommer hela ålderstillägget, som torde med ledning af kommitténs siffror kunna beräknas till något öfver 100,000 kronor eller tillsammans öfver 353,000 kronor, medan statens nuvarande utgifter till de befintliga 5 stycken 5-klassiga, 11 stycken 3-klassiga och 2 stycken 2-klassiga läroverk, som skulle ombildas till samskolor, äfven med inberäkning af dyrtidstillägg, icke uppgå till mer än högst 250,000 kronor. Äfven om man tillägger 29,450 kronor, som från flickskoleanslaget för närvarande utgår till dessa städer, skulle dock den föreslagna nya organisationen vålla en ökad årlig utgift af nära 100,000 kronor. Det vore vida billigare och från socialpolitisk synpunkt för samhället förmånligare att lämna ifrågavarande läroverk orörda, tills kommunerna möjligen själfva besluta sig för vare sig en öfverbyggnad på kommunens bekostnad å det nuvarande läroverket eller en 6-klassig samskola eller ännu hellre en högre folkskola, som skulle blifva vida billigare både för stat och kommun och äfven i andra afseenden bättre motsvara behovet.

Genom de förändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som vi ofvan yrkat, skulle å riksstaten årligen inbesparas omkring 376,000 kronor. Den höjning, som i öfrigt ifrågasatts, skulle möjligen till större delen kunna betäckas genom inflytande terminsafgifter. Denna besparing å 376,000 kronor bör ses i dagern af det faktum, att *hela* det nu utgående anslaget till högre flickskolor och samskolor utgör 347,500 kronor.

Vårt land lider otvifvelaktigt af öfverproduktion å ämbetsmannaspiranter.

Antalet nyblifna studenter var

år 1880.....	629
„ 1890.....	739
„ 1901.....	994

med en tillökning på 21 år af 58 procent, medan tillväxten i Sveriges folkmängd under samma tid inskränkt sig till 13 procent.

Trots alla klagomål öfver otillräcklig aflöning är antalet sökande till högre och lägre tjänster i de flesta fall mycket stort. Detta sammanhänger med det kända faktum, att våra ämbetsmän först vid relativt hög ålder komma till fast anställning. De måste då ha höga löner för att i dem få ersättning äfven för det arbete, de mot låg aflöning eller utan sådan uträttat som extraordinarier. Mängden af extraordinarier föranleder lätt tillskapande af nya platser, som kanske strängt taget kunde varit obehöfliga. Mängden af sökande nödgar dem att för kon-

kurrensens skull skaffa sig högre examenskvalifikationer eller annan dyrbarare förberedelse, än tjänsten egentligen kräfver. Sedan klagar man öfver att löneförmånerna ej stå i rätt förhållande till den långa förberedelsetiden och därmed sammanhängande konstnader.

I det anmärkta förhållandet kommer den nya avslutningen i klass VI, vare sig den förenas med examen eller ej, icke att föranleda någon väsentlig förändring. Någon väsentlig utvidgning af kompetensutsikterna för de lärjungar, som afgå före studentexamen, utöfver hvad de förut ägt, är icke föreslagen. Framdeles som hittills skall man vid ansökan till platser eller upptagning i specialläroverk i regeln föredraga den, som har betyg på högre kunskaper. Man skall göra det så mycket säkrare, som ju, efter hvad flerstädes i kommittébetänkandet framhålles, meningen är, att den nu föreslagna avslutningen med tillhörande kompetens företrädesvis skulle från studentexamen afhålla sådana lärjungar, som äro »obekväma för studier». Det finnes sålunda ingen utsikt till att afgangen från klass VI skall bli större, än den varit förut från mellanklasserna (ehuru visserligen de, som hädanefter afgå från klass VI, skulle få en för dem bättre lämpad undervisning, hvilket är en af förslagets förtjänster). Det är icke heller sannolikt, att de nya terminsavgifterna med de villkor för befrielse, som Kungl. Maj:t föreslår och som böra stadgas, skola väsentligen minska tilloppet till de allmänna läroverken. Den enda effektiva utvägen att nå detta mål är att hålla lärjungeantalet uti de läroanstalter, som leda till studentexamen, inom sådana gränser, som för landet kan finnas nyttigt och nödigt. För detta ändamål måste den grundsats uppställas och tillämpas, att nya läseafdelningar (parallellklasser) få vid läroverken inrättas först sedan Riksdagen på vederbörlig framställning i hvarje särskildt fall beviljat medel å ordinarie stat för nödiga lärarekrafter.

För närvarande stiga utgifterna till de allmänna läroverken tämligen oberoende af Riksdagens beslut genom inrättande af ständigt nya parallellafdelningar och anställande af ständigt nya extralärare. Sålunda var lärarnes antal år 1896—97 1,213 och steg under närmast följande år sålunda:

läsåren	1897—98	1898—99	1899—1900	1900—01	1901—02
till	1,225	1,244	1,274	1,290	1,304
alltså tillökning	12	19	30	16	14

eller på 5 år en tillökning af sammanlagdt 91 lärareplatser, motsvarande efter nuvarande aflöning för extralärare (inklusive dyrtidstillägg) 189,180 kronor om året, utan att Riksdagen beviljat medel för några nya platser.

Af sist nämnda antal 1,304 voro 235 extralärare (af hvilka dock 41 icke aflönades af statsmedel). Genom 1901 års Riksdags beslut inrättades 80 nya platser, hvarigenom extralärares antal minskades med motsvarande siffra. Emellertid växer naturligtvis extralärarnes antal fortfarande och skall komma att göra så, äfven om Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag antages, med mera än ett tiotal om året, alltjämt utan Riksdagens medverkan — ett förhållande, som väl saknar motstycke inom andra grenar af vår förvaltning. Med andra ord, det i riksstaten ingående reservationsanslaget till allmänna läroverken bör efter vår mening afses uteslutande till ålderstillägg och extraläraresystemet afskaffas.

Detta extraläraresystem är i och för sig en af de svåraste bristerna i vår nuvarande läroverksorganisation och dess afskaffande den viktigaste af alla reformer. Arfvode för extralärare utgör 1,800 kronor om året (hvertill under sista åren kommit ett dyrtidstillägg å 180 kronor), efter Kungl. Maj:ts förslag 2,000 kronor. Detta belopp är säkert otillräckligt för normala lefnadskostnader och ränta å studieskulder. När lärareaspiranten slutat sina akademiska studier och genomgått profår, är han i medeltal 30 år gammal. Medelåldern för de till första ordinarie befattning befordrade lektorerna är (1901—1902) 36,5 år, för de till första ordinarie befattning befordrade adjunkterna 40,6 år. (Ännu på 1870-talet voro motsvarande siffror 31 och 29 år.) Under tiden, sålunda under 6—10 år af den kraftigaste åldern, måste de genom en intensiv jakt efter biförtjänster söka hålla sig uppe, så godt sig göra låter. Det lär icke vara ovanligt, att dessa extralärare och vikarier med inräkning af tjänstgöring i privatskolor och enskilda lektioner undervisa 40 timmar i veckan eller mera; naturligtvis med den följd att de blifva i förtid utslitna. I regel kunna de icke tänka på att bilda familj, innan de få fast plats, och ej heller under de första åren af ordinarie anställning. Den osäkra och beroende ställning, hvori extralärare och vikarier befinna sig, måste naturligtvis oförmånligt inverka äfven på deras personlighet i öfrigt. Nu beräknar visserligen kommittén, att med inrättande af ytterligare ett antal nya platser extraordinarietiden skulle sjunka till i medeltal 5 år. Tydligt är emellertid, att vi efter några år skulle åter befinna oss vid samma punkt igen, då extralärarnes antal (utan Riksdagens åtgörande) alltjämt skulle växa.

Naturligtvis kunna nu inrättade parallelafdelningar utöfver ordinarie stat icke utan vidare afskaffas. Så vidt de kunna indragas, måste detta ske så småningom. För dem, som icke kunna indragas, måste nya lärareplatser på ordinare stat inrättas ju förr desto bättre. Detta ämne

kräver en särskild utredning. Om en tredjedel af dem kan indragas, skulle statsverkets utgifter för de nya ordinarie platserna stanna vid ungefär samma summa, som nu utgår till extralärare. För att läroverken vid växlingar i lärjungeantalet må kunna draga fullt gagn af befintliga lärarekrafter, bör af de yngre lärarne ett visst antal vara anställda på gemensam stat med skyldighet att tjänstgöra, där Kungl. Maj:t efter sig företeende behof stadgar, i likhet med hvad som gäller om de 80 år 1901 af Riksdagen beslutade lärareplatserna. Äfven om lärjungeantalet vid läroverken i det hela minskades — hvilket ju är föga sannolikt — skulle å ordinarie stat anställda lärare ej kunna blifva öfverflödiga, då dels ett stort antal vikarier alltid behöfves, dels årligen ett visst antal lärare afgår genom döden eller annorledes.

I fråga om aflöningen för ämneslärare torde Riksdagen kunna stanna vid de förslag, som framställts af läroverkskommittén och som i alla lönegrader redan äro högre, än hvad som nu utgår i ordinarie lön, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg tillsammans, samt vida högre än hvad Kungl. Maj:t vid 1898 års riksdag föreslog, såsom framgår af följande jämförelse:

1) adjunkter

nuvarande lön med dyrtidstillägg:	2,200	2,750	3,300	3,850	4,400
Kungl. Maj:ts förslag 1898:	2,500	3,000	3,500	4,000	
1899—1902 års kommitté:	3,000	3,500	4,000	4,500	
Kungl. Maj:ts förslag 1904:	3,000	3,500	4,000	4,500	5,000

2) lektorer

nuvarande lön med dyrtidstillägg:	3,300	3,850	4,400	4,950	5,500
Kungl. Maj:ts förslag 1898:	3,500	4,000	4,500	5,000	
1899—1902 års kommitté:	4,000	4,500	5,000	5,500	
Kungl. Maj:ts förslag 1904:	4,000	4,500	5,000	5,500	6,000.

1898 års Riksdag höjde den »tillfälliga löneförbättringen» i högsta lönegraden från 250 till 500 kronor, och 1901 års Riksdag beviljade 10 procents förhöjning som dyrtidstillägg. Läroverkskommittén föreslår en höjning i alla grader med 1,000 kronor med inskränkning till 4 lönegrader; en höjning sålunda i dessa grader af ända till 50 procent.

Kungl. Maj:t upptager nu kommitténs förslag med tillägg af ytterligare en femte lönegrad. Kungl. Maj:ts förslag innebär, som man ser, en höjning af 400—800 kr. utöfver nu utgående tillfällig förbättring och dyrtidstillägg. Om man, som vi yrka, stannar vid kommitténs förslag, innebär detta i alla fall, att ett belopp högre än eller åtminstone lika stort som nuvarande aflöning i femte lönegraden vinnes i fjärde lönegraden, alltså 5 år tidigare. Å andra sidan föreslå vi, i motsats

till Kungl. Maj:t, men i enlighet med hittills gällande föreskrifter, att lärare må för lönetur räkna sig till godo *hela* den tid han före anställning som ordinarie, men efter vunnun kompetens tjänstgjort som vikarie eller extralärare, medan Kungl. Maj:t från lönetursberäkning undantager de första 5 åren. Under förutsättning af Riksdagens bifall till vårt förslag om afskaffande af extraläraresystemet torde den här ofvan föreslagna lönestaten för lärarne blifva i rent aritmetiskt afseende lika förmånlig som Kungl. Maj:ts förslag, men så till vida bättre, som de efter vårt förslag kunna komma 5 år tidigare till anständig bärgning, än den nådiga propositionen medgifver. Då efter vårt förslag lärare under första tiden af sin anställning skulle få högre aflöning än nu lämnas och högre än Kungl. Maj:t föreslår, i högsta lönegraden åter lägre, torde billigheten kräfva, att de nuvarande lärarne, som börjat med lägre löner, må få kvarstå vid nuvarande lönestat (med dyrtids-tillägg), såvidt de föredraga att göra det framför att ingå å ny stat.

Kungl. Maj:t föreslår inrättande af en öfverstyrelse för läroverken med en årlig kostad af 22,000 kronor. Vi antaga, att den föreslagna indragningen af en kanslirådsbefattning i ecklesiastikdepartementet snart skall visa sig mindre ändamålsenlig. Afven om en öfverstyrelse inrättas, skola utan tvifvel så många ärenden rörande allmänna läroverken komma under handläggning af Kungl. Maj:t, att den tillfälliga hjälpen af en kanslisekreterare å 500 kronor skall visa sig opraktisk. Vi anse det i öfrigt för mindre lyckligt att upprätta ett helt ämbetsverk på så provisorisk fot, att dess ordförande och ledamöter skulle hämta sin hufvudsakliga aflöning från andra tjänster, som måste skötas genom vikarier. Högeligen olämpligt förefaller det, att öfverstyrelsens ordförande och ledamöter till och med skola uppbara tjänstgöringspenningar för de tjänster, som de icke sköta. Säkerligen skall man snart finna det nödvändigt att gifva öfverstyrelsen egen ordinarie stat, som då näppeligen kan stanna under 50,000 kronor. Till kostnaderna för öfverstyrelsen måste väl i alla händelser läggas arfvode åt de vikarier, som sköta dessa 5 tjänster, eller omkring 10,000 kronor. Om domkapitlen i sin nuvarande form ej äro lämpliga som läroverksstyrelser, böra de kunna ombildas, så att de blifva det. Det må påpekas, att exempelvis Preussen *icke* har någon centralstyrelse för läroverken utom vederbörande departement. Efter lämplig ombildning skulle våra domkapitel alltför väl kunna utföra samma funktioner som Preussens Provincial-Schul-Kollegien. Föga lämpligt synes det också att lägga folkskolans och de högre läroverkens intressen i skilda händer. Möjligen skall, sedan ledningen af läroverken flyttats ifrån domkapitlen, en blifvande ombildning af dessa

gå i sådan riktning, att äfven folkskolorna måste öfverflyttas till ett nytt ämbetsverk. Gagnet af dylika förändringar är åtminstone tvifvelaktigt; endast utgifterna ligga utom allt tvifvel.

Hvad som kunde vinnas genom en centralstyrelse för läroverken synes oss säkrare, med mindre omkostnad och med mindre afvikelse från vanliga förvaltningsformer, kunna vinnas genom anställning af lämpligt antal inspektörer. Det torde få anses som gifvet, att vederbörande kansliråd inom ecklesiastikdepartementet är alltför upptagen af löpande ärenden för att kunna hinna i nödigt omfång öfva inspektion. Då de högre läroverken i allmänhet tillräckligt kontrolleras genom vid dem under medverkan af censorer anställd studentexamen, torde besök vid dem icke behöfva så ofta komma ifråga, hvaremot inspektörernas uppmärksamhet företrädesvis kan riktas å de lägre läroverken. Förordnas till inspektör person utan annan anställning, kan lönen ej sättas lägre än 5,000 kronor. Uppbär inspektör lön af annan befattning, hvilken under tiden skötes af vikarie, kan arfvodet stanna vid 2,000 kronor (hvarvid förutsättes, att tjänstgöringspenningar för innehafvande tjänst afstås).

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt, föreslå vi:

a) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t *hemställa* att ifrågasatt kompetens för tillträde till vissa tjänstebanor och specialskolor icke måtte bindas vid någon af Kungl. Maj:t eller eventuellt inrättad öfverstyrelse för läroverken anordnad *examen*, utan vid af vederbörande lärare i utfärdade afgangsbetyg gifna vitsord om vissa kunskaper och därmed vunnin allmänbildning; *att* för sådant afgangsbetyg måtte fordras godkända insikter blott i *ett* af de tre språken tyska, engelska, franska, och *att* genom särskilda föreskrifter må bestämmas hvad i öfrigt möjligen kan böra fordras för tillträde till särskilda tjänstebanor och specialskolor;

b) att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande vid de högre allmänna läroverken af en särskild afslutningsklass bredvid första årsafdelningen i eventuella gymnasier;

c) afslå Kungl. Maj:ts framställning om vissa 5-klassiga och 3-klassiga läroverks utvidgning till

»realskolor» genom tillägg af resp. en eller tre klasser utöfver deras nuvarande omfång;

d) afslå Kungl. Maj:ts förslag att ombilda vissa 5- och 3-klassiga läroverk samt 2-klassiga pedagogier till 6-klassiga samskolor;

e) besluta att från och med läsåret 1904—1905 inga nya parallellafdelningar utöfver ordinarie stat må vid de allmänna läroverken anordnas;

f) att med afslag å Kungl. Maj:ts hemställan om anslag till 8 lektors- och 26 adjunkt-befattningar anmoda Kungl. Maj:t att till instundande Riksdag inkomma med utredning, hvilka nu befintliga parallellafdelningar må kunna indragas och hvilket antal nya ordinarie lärareplatser af olika slag som erfordras;

g) besluta, att aflöning till ämneslärare vid allmänna läroverken från och med 1905 skall utgå med följande belopp: för *adjunkter* 3,000, 3,500, 4,000, 4,500 kronor, däraf resp. 1,000, 1,150, 1,300 och 1,500 kronor räknas som tjänstgöringspenningar; för *lektorer* med 4,000, 4,500, 5,000, 5,500 kronor, däraf resp. 1,300, 1,500, 1,650, 1,800 kronor räknas som tjänstgöringspenningar, med rätt till uppflyttning i högre lönegrad hvarje gång efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring, det år oräknadt, då anställning vunnits, och med rätt för lärare att för lönetur räkna sig till godo jämväl hela den tid, han efter vunnen kompetens till ordinarie anställning tjänstgjort som extraordinarie; med rätt slutligen för lärare, som före början af år 1905 vunnit fast anställning, att under sin tjänstetid undfå aflöning efter nu gällande grunder, däri inbegripna såväl tillfällig löneförbättring som dyrtids-tillägg;

h) att med afslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande af en öfverstyrelse för de allmänna läroverken anslå lön från och med 1905 å ordinarie stat till två inspektörer för de allmänna läroverken med 5,000 kronor om året för hvardera och rätt till reseersättning;

i) att i riksstaten uppföra posten »Till de all-

männa läroverken (reservationsanslag)» med 4,565,549 kronor;

k) att i enlighet med ofvanstående yrkande om afslag å förslaget om samskolor afslå Kungl. Maj:ts förslag om 103,700 kronor för tillfällig löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverk och pedagogier, hvilkas ombildning till samskolor af Kungl. Maj:t ifrågasatts.

Stockholm den 20 februari 1904.

P. O. Lundell.

I ofvanstående motion (med undantag för punkterna d och h) instämmer

Curt Wallis.